

चीनविरोधात 'क्वाड' ची स्थापना

जपानमध्ये झालेल्या 'द क्वॉड्रिलॅटरल सिक्युरिटी डायलॉग (क्वाॅड) बैठकीमध्ये अमेरिका, भारत, जपान आणि ऑस्ट्रेलियाचे परराष्ट्र मंत्री यांनी प्रत्यक्षात भेटून चर्चा केली. चारी परराष्ट्रमंत्री सात तारखेला दुसऱ्यांचा भेटले आणि सहकार्य कराराच्या दिशेने एक मोठे पाऊल टाकण्यात आले. आशियाई भागात चीनची वाढत्या दादागिरीविरोधात जपानमध्ये 'द क्वॉड' सदस्य देशांमध्ये इंडो-पॅसिफिक भागात स्वतंत्र आणि मुक्त वातावरण असावे यासाठी बैठक आयोजित केली होती.

मागील काही महिन्यांपासून चीनची दादागिरी जपानपासून ते लडाखपर्यंत सुरू आहे. त्यामुळे चीनला वठणीवर आणण्यासाठी ही बैठक आयोजित करण्यात आली होती. क्वाडमध्ये अमेरिका, जपान, ऑस्ट्रेलिया आणि भारताचा समावेश आहे. मार्च महिन्यात कोरोना संसर्गाच्या मुद्यावर क्वॉड देशांची बैठक पार पडली होती. इतक्या वर्षानंतर या सगळ्या देशांनी चीनला न घाबरता सर्व विषयाची चर्चा केली आणि क्वॉडच्या दिशेने पाऊल उचलले, याचे सर्वात जास्त श्रेय चीनलाच द्यायला हवे. क्वॉडची सुरुवात वर्ष २००७ मध्ये करण्यात आली होती. मात्र चीन ला काय वाटेल या भितीमुळे फारशी प्रगती झाली नाही. आता सगळ्या देशांना चीनच्या दादागिरी मुळे एकत्र येण्याची गरज जास्त चांगली समजली आहे. क्वॉडमध्ये पहिल्यांदाच न्यूझीलंड, दक्षिण कोरिया आणि व्हिएतनामनेही सहभाग घेतला आहे.

'मलबार' नौदल सरावात भारत, अमेरिका, जपान ऑस्ट्रेलिया सहभागी

भारत आणि अमेरिकेच्या युद्धनौकांनी नुकताच अंदमान-निकोबार जवळच्या समुद्रात युद्धसराव केला. चीनचा मोठ्या प्रमाणावर व्यापार जिथून होतो, त्या मलाक्काच्या सामुद्रधुनीचे तोंड या समुद्रात उघडत

असल्यामुळे या सरावाचा उद्देश एकमेकांच्या युद्धनौकांचा आणि सागरी रणनीतीबाबतचे आकलन वाढवणे, हा असला तरी त्यातून चीनला इशारा दिला गेला. या वर्षीच्या 'मलबार' या वार्षिक नौदल सरावात भारत, अमेरिका आणि जपानच्या जोडीला ऑस्ट्रेलियाला सहभागी करून घेण्याच्या बाजूने आहे. २००७ साली या चार देशांनी एकत्रितपणे मलबार सरावात भाग घेतला असला तरी त्यानंतर चीनच्या दबावाखाली ऑस्ट्रेलियाने यातून माघार घेतली होती. यावर्षी चीनच्या आक्रमकतेचा फटका ऑस्ट्रेलियालाही बसल्यामुळे आता स्कॉट मॉरिसन सरकारने चीनबाबत खंबीर भूमिका घेतली आहे .

चार देशांचा पुढाकार

क्वॉड बैठकीमध्ये अमेरिकेचे परराष्ट्र मंत्री माइक पॉम्पिओ यांनी चीनच्या वाढत्या आक्रमक विस्तारवादावर चिंता व्यक्त केली. चीनच्या या धोरणामुळे त्रासलेल्या देशांनी एकत्र येण्याची आवश्यकता असल्याचे त्यांनी म्हटले. अमेरिका, भारत आणि जपान मुक्त आणि खुल्या हिंदी-पॅसिफिक भागासाठी जागतिक समुदायाचे नेतृत्व करतील. या भागात शांतता असावी यासाठी चारी देशांनी पुढाकार घेतला असून आम्ही त्याचे स्वागत करतो असेही त्यांनी म्हटले.

चीनचा आक्रमक विस्तारवाद, दुराग्रह रोखणे हे करोनाच्या आव्हानापेक्षाही अधिक महत्त्वाचे आहे. त्यामुळेच समविचारी अधिकाधिक देशांनी एकत्र येण्याची ही योग्य वेळ असून या देशांमध्ये समन्वय वाढवणे आवश्यक आहे असे अमेरिकेचे परराष्ट्र मंत्री म्हणाले.

हिंदी महासागर-पॅसिफिक महासागरात चीनला रोखण्यासाठी भारत-जपान आपले संबंध आणखी मजबूत करत आहेत. जपानचे नविन पंतप्रधान

योशिदे सुगा यांनी काही दिवसांपूर्वीच पंतप्रधान मोदी यांच्यासोबत चर्चा केली होती.

इंडो-पॅसिफिक भागासाठी भारत-जपान-ऑस्ट्रेलिया आणि अमेरिकेत परस्पर सहकार्य वाढवण्याची आवश्यकता असल्याचे सुगा यांनी क्वॉड बैठकीमध्ये म्हटले.

भारताचे परराष्ट्र मंत्री एस. जयशंकरदेखील या क्वॉड बैठकित सहभागी होते. नियमांवर आधारीत आंतरराष्ट्रीय व्यवस्था, पारदर्शकता, नौवाहनाची स्वतंत्रता, वादावर शांततेच्या मार्गाने तोडगा काढणे आदी मुद्द्यांवर भारत ठाम आहे. या बैठकीत पायाभूत सुविधांच्या विकासासह दहशतवाद, सायबर आणि नौवहन सुरक्षिता यामुद्द्यावर चर्चा झाली.

चिनी कम्युनिस्ट पक्षाला काहीतरी भव्यदिव्य करायचे आहे

चीनला हिंदी महासागर आणि प्रशांत महासागर म्हणजेच हिंदी-प्रशांत क्षेत्रावरही स्वतःचे वर्चस्व असावे, असे वाटते. मात्र, हिंदी महासागरातील भारताचे स्थान आणि शक्तिशाली सैन्य पाहता, त्याचा तो डाव यशस्वी झाला नाही. मात्र चीन येत्या काही काळात हिंदी-प्रशांत क्षेत्रावर अधिसत्ता गाजवण्यासाठी कोणत्याही थराला जाऊ शकतो.

मात्र, चीनी विषाणू संक्रमण, हॉंगकाँग, तैवान आदी विविध मुद्द्यांवरून चीनमध्ये शी जिनपिंग यांच्या विरोधात आवाज वाढत आहेत. भारतीय सैनिकांबरोबरील झटापटीत मृत्युमुखी पडलेल्या चिनी सैनिकांबाबत जिनपिंग सरकारने बरीच लपवाछपवी केली. त्यावरूनही चिनी सैन्यात शी जिनपिंग यांच्या विरुद्ध विरोध वाढत आहे. चिनी कम्युनिस्ट पक्षावर शी जिनपिंग यांचाच एकाधिकार असून तेच देशाचे अध्यक्षही आहेत. २०२१

साली चिनी कम्युनिस्ट पक्षाच्या स्थापनेला १०० वर्षे पूर्ण होतील व शतकपूर्तीनिमित्त पक्षाला काहीतरी भव्यदिव्य करायचे आहे.

सत्तेवरील पकड मजबूत करण्यासाठी

म्हणून शी जिनपिंग यांना सत्तेवरील पकड मजबूत करण्यासाठी देशात राष्ट्रवादाची लाट उसळवण्याची जमिनी वर किंवा वा सागरीसीमेवर पराक्रम दाखविण्याची आवश्यकता आहे. यामुळेच चीनची भारतीय सीमेवर, हाँगकाँगसह तैवान आणि दक्षिण चीनसमुद्र तसेच हिंदी-प्रशांत क्षेत्रातील आक्रमकता वाढली आहे. चीनची हीच आक्रमकता रोखण्यासाठी आता 'क्वाड' समूह सक्रिय होत आहे.

चीनला घेरण्यासाठी 'क्वाड' गट एकच संयुक्त रणनीती आखत आहेत. 'क्वाड' गटामुळे चीनच्या हितसंबंधांना व वर्चस्वाला धक्का बसला आहे म्हणून आताही चीनने 'क्वाड'च्या सक्रिय होण्यावरून टीका केली आहे .

चिनी वर्चस्व मोडून काढण्यासाठी एकत्रित कारवाई

जपानची राजधानी टोकियोमध्ये झालेल्या क्वाड बैठकीत कोरोना संकटानंतरची आंतरराष्ट्रीय व्यवस्था आणि निर्माण होणाऱ्या आव्हानांचा सामना करण्यासाठी आवश्यक पावले उचलण्यावर चर्चा करणे असे दाखवले गेले. तथापि, बैठकीचा खरा हेतू चीनविरोधात एकजूट होणे, परस्परांतील सहकार्य वाढवणे व चिनी आक्रमकतेला वेसण घालणे हाच आहे. या बैठकीआधीच २५ सप्टेंबरला 'क्वाड' देशांच्या वरिष्ठ अधिकाऱ्यांची एक आभासी चर्चा झाली आणि त्यात दक्षिण चीनसमुद्र व लडाखमधील आक्रमक चिनी कारवाईवर चर्चा करण्यात आली होती व

परराष्ट्रमंत्र्यांची बैठक होण्यापूर्वी या चर्चेत वातावरणनिर्मिती करण्यात आली व यावरूनच चर्चा चीनविरोधातील व्यूहरचनेसाठी आहे हे साफ आहे. तंत्रज्ञान क्षेत्रातील चिनी वर्चस्व मोडून काढण्यासाठी 'क्वाड' देशांनी स्वतःच 5जी तंत्रज्ञान विकसित करण्यावरही विचार केला आहे आणि हा मुद्दादेखील आताच्या बैठकीत चर्चिला गेला व त्यासाठीच्या कार्यवाहीच्या दिशेने निर्णय घेतला गेला.

क्वाड' बरोबर आसियान' देशांचा समावेश

क्वाड' देशांचे भूराजकीय स्थान पाहता, ते हिंदी-प्रशांत क्षेत्रात चीनशी सामना करण्यासाठी अगदी योग्य ठिकाणी स्थित आहेत. चीनने आक्रमक निर्णय घेतला तर हिंदी महासागरात भारतासह जपान व ऑस्ट्रेलिया आणि प्रशांत महासागरासह दक्षिण चीनसमुद्रात अमेरिकन नौदल चीनविरोधात कारवाईसाठी सज्ज आहे. अमेरिकादेखील हिंदी-प्रशांत क्षेत्रात भारताने अधिक निर्णायक भूमिका बजावावी म्हणून प्रोत्साहन देत आहे, भारताने देखील चिनी घुसखोरीच्या प्रयत्नानंतर त्या देशाविरोधात आक्रमक धोरण राबवले. त्यामुळे अनेक देश चीनविरोधात उभे राहू लागले आहेत.

यातून उभ्या राहत असलेल्या आघाडीत दहा देशांच्या 'आसियान' गटाचा समावेश करण्याचाही गांभीर्याने विचार केला जात आहे. कारण 'आसियान' देश दक्षिण चीन समुद्रातील चीनच्या वाढत्या आक्रमकतेमुळे हैराण झाले आहेत. आता भारत प्रशांत महासागरातील फिलिपिन्सशी द्विपक्षीय व्यापार करार करून त्याला आपल्या बाजूने आणण्यासाठी प्रयत्नरत आहे, तर

जपान, व्हिएतनाम आणि इंडोनेशियाला आपल्या बाजूने वळवत आहे. त्याकरता जपानचे नवनिर्वाचित पंतप्रधान योशिहिदे सुगा येत्या काही दिवसांत व्हिएतनामसह इंडोनेशियाच्या दौऱ्यावर जात आहे. एकूणच फिलिपिन्स, व्हिएतनाम व इंडोनेशियाला बरोबर घेऊन भारत, अमेरिका, ऑस्ट्रेलिया व जपान चिनी कम्युनिस्ट पक्षाच्या शतकपूर्तीनिमित्त चिनी वर्चस्ववादी मानसिकता थांबवेल.